

Miten heteronormatiivisuus ilmenee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kohtaamisessa terveydenhuollossa?

Hotus
NÄYTTÖVINKKI®
13/2022

TULOKSET

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten (sateenkaarinuorten) kohtaamisissa terveydenhuollossa esiintyy heteronormatiivisuutta¹. Heteronormatiivisuus tarkoittaa yleistä ajattelutapaa, jonka mukaan ihmiset jakautuvat sukupuoleltaan naisiin ja miehiin ja heteroseksuaalisuus on luonnollisin seksuaalisen suuntautumisen muoto². Toisaalta heteronormatiivisuutta rikkovaa, moninaisuutta huomioivaa kohtaamista on myös tunnistettu tutkimuksissa. Heteronormatiivinen ja moninaisuutta huomioiva kohtaaminen koostuvat tutkimuksissa seuraavista elementeistä:¹

Heteronormatiivinen kohtaaminen

Heteronormatiivisuus ja ammattihenkilöiden heikot valmiudet työskennellä sateenkaarinuoren kanssa

- tiedon puutteet seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten terveyteen ja elämään liittyvistä aiheista
- tiedon puutteet sukupuoli-identiteettiin liittyvistä aiheista ja seksuaalisen suuntautumisen muodoista
- osaamisen puutteet sateenkaarinuorten hoidon erityiskysymyksistä

Ammattihenkilöiden virheelliset oletukset sateenkaarinuorista

- oletus, että nuorten seksuaalinen suuntautuminen on heteroseksuaalinen
- oletus homoseksuaalisuuden ja HIV-tartuntojen yhteydestä
- oletus transnuorten binaarisesta (nais/mies) sukupuolesta, homoseksuaalisuudesta ja mielenterveyden ongelmista

- oletus siitä, että transsukupuolisuus on vain nuoruuden aikainen kokeilu/vaihe

Heteronormatiivisuus ja sateenkaarinuoren kohtaaminen terveydenhuollossa

- sateenkaarinuoret kokevat huolta terveydenhuollossa esiintyvistä heteronormatiivisuudesta
- ammattihenkilöiden negatiiviset asenteet ja epäkunnioittava kohtelu sateenkaarinuorta kohtaan
- ammattihenkilöiden vaihteleva suhtautuminen sateenkaarinuorten seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin
- virheellisten oletusten aiheuttama sateenkaarinuorten huono kohtelu terveydenhuollossa

Moninaisuuden huomioiva kohtaaminen

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden hienotunteisuus sateenkaarinuorta kohtaan

- ennakkoluulottomuus ja avoimuus moninaisuutta kohtaan
- nuorten yhdenvertainen kohtelu, tukeminen ja nuoren identiteetin kunnioittaminen
- turvallisen hoitoympäristön luominen ja nuoren vilpitön hoitaminen
- seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden tunnistaminen nuorella
- omien ammatillisten tiedon puutteiden tunnistaminen ja halu kehittää omaa osaamistaan

Sateenkaarinuorta ja moninaisuutta huomioiva hoito

- seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen ja normalisointi
- ammattihenkilön tiedostava, sensitiivinen ja avoin keskustelu nuoren kanssa
- sateenkaarinuorelle spesifin terveystiedon sekä muihin erityiskysymyksiin liittyvän tiedon jakaminen
- terveydenhuollon ympäristössä esiintyvä inklusiivisuus ja seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden huomiointi

YHTEENVETO

Tutkimusten perusteella sateenkaarinuorten kohtaaminen terveydenhuollossa sisältää monesti heteronormatiivisuuden elementtejä. Toisaalta heteronormatiivisuutta rikkovaa, moninaisuutta huomioivaa kohtaamista on myös tunnistettu tutkimuksissa. Sateenkaarinuoret toivoivat moninaisuutta huomioivan kohtaamisen olevan osa terveydenhuollon käytäntöjä. Ammatillaiset tunnistivat, miten he voisivat kehittää osaamistaan moninaisuutta huomioivampaan suuntaan.¹ Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillaiset tarvitsevat yhä koulutusta ja tietoa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta³⁻⁵. Näin voidaan edistää sateenkaarinuorten yhdenvertaista kohtaamista sekä heille tarpeellisen tiedon ja tuen tarjoamista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Miten heteronormatiivisuus ilmenee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kohtaamisessa terveydenhuollossa?

TAUSTA

Sateenkaarinuorilla tarkoitetaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia nuoria. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat yleisesti ottaen ihmiset, joiden seksuaalinen suuntautuminen on muuta kuin hetero, esimerkiksi homo, lesbo, biseksuaali, panseksuaali tai queer. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, joiden sukupuolen ilmaisu tai sukupuoli-identiteetti eivät noudata sukupuolen kaksinapaista jaottelua mies-nainen. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat transihmiset, muunsukupuoliset ja intersukupuoliset.^{6,7} Sateenkaarinuoret ovat haavoittuvassa asemassa oleva vähemmistöryhmä, sillä he kokevat muita nuoria useammin kiusaamista, syrjintää, väkivallan uhkaa ja mielenterveyden haasteita omaan seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin kohdistuvan hyväksymättömyyden vuoksi^{3,4,8-11}. Sateenkaarinuorten hyvinvoinnin edistämiseksi aikuiset, mukaan lukien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, ovat avainasemassa nuorten yhdenvertaisten, terveellisen ja yksilöllisen kasvun ja kehityksen mahdollisuuksien tukemisessa.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Näyttövinkki perustuu vuonna 2019 julkaistun integratiiviseen katsaukseen, jonka tarkoituksena oli kuvata sateenkaarinuorten ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden kohtaamia terveydenhuollossa. Katsaukseen valittiin ennalta määriteltyjen kriteerien perusteella 19 tutkimusta (n = 1 laadullisten tutkimusten järjestelmällinen katsaus, n = 7 laadullista kuvailevaa tutkimusta, n = 7 poikkileikkaustutkimusta, n = 4 mixed methods - tutkimusta). Tutkimuksista kahdeksan tarkasteli ilmiötä sateenkaarinuorten näkökulmasta ja 11 terveydenhuollon ammattihenkilöiden näkökulmasta. Suurin osa tutkimuksista oli toteutettu Yhdysvalloissa (n = 15; muut maat: Yhdysvallat & Kanada n = 1, Kanada n = 2, Iso-Britannia n = 1). Katsauksen menetelmällinen toteutus on kuvattu yksityiskohtaisemmin alkuperäisessä julkaisussa¹. Katsauksen laatu arvioitiin JBI:n järjestelmällisen katsauksen arviointikriteeristöllä.*

KÄYTTÖ-
KELPOISUUS
SUOMESSA

Katsauksen tulokset ovat sovellettavissa suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksessa ja kehitettäessä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden hyväksyvän kohtaamisen näkökulmasta. Samalla on kuitenkin syytä huomioida, että katsauksessa tarkastellut tutkimukset oli toteutettu pääosin Pohjois-Amerikassa, joten kulttuurillisia eroavaisuuksia voi esiintyä suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuoltoon verrattuna.

LAATIJAT

Laiti, Minna¹, rtg-hoitaja, TtM, väitöskirjatutkija
Parisod, Heidi², th/sh, TtT, tutkija
Hamari, Lotta², ft, TtT, tutkija

Editoija: **Marin, Kaisa**², sh, TtM, tutkija

¹ Turun yliopisto, Hoitotieteen laitos, ² Hoitotyön tutkimussäätiö (Hotus)

ALKUPERÄINEN JULKAISU

- Laiti M, Pakarinen A, Parisod H, Salanterä S, Sariola S.** Encountering sexual and gender minority youth in healthcare: an integrative review. *Primary Health Care Research & Development* 2019; 20(e30): 1–13.

* Katsauksen laatu: 9/10, JBI: Checklist for Systematic Reviews and Research Syntheses

MUUT KÄYTETYT LÄHDEVIITTEET

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos – THL.** Tasa-arvosanasto. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli-tasa-arvosanasto> (2022, accessed 12 December 2022).
- de Lange J, van Bergen DD, Baams L, et al.** Experiences and Needs of Sexual and Gender Minority Young Adults with a History of Suicidal Ideation Regarding Formal and Informal Mental Healthcare. *Sexuality Research and Social Policy* 2021; 19: 1829–1841.
- Ayhan CHB, Bilgin H, Uluman OT, et al.** A Systematic Review of the Discrimination Against Sexual and Gender Minority in Health Care Settings. *International Journal of Health Services* 2020; 50: 44–61.
- Greene MZ, France K, Kreider EF, et al.** Comparing medical, dental, and nursing students' preparedness to address lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer health. *PLoS One*. 2018; 13(9):e0204104.
- Registered Nurses Association of Ontario (RNAO).** Promoting 2SLGBTQI+ health equity disclaimer. 2021; 1–218.
- Seta ry.** Sateenkaarisanoisto suomeksi Seta ry:n verkkosivuilla, <https://seta.fi/sateenkaari tieto/sateenkaarisanoisto/> (2021, accessed 12 December 2022).
- Bregman HR, Malik NM, Page MJL, et al.** Identity Profiles in Lesbian, Gay, and Bisexual Youth: The Role of Family Influences. *Journal of Youth and Adolescence* 2012 42:3 2012; 42: 417–430.
- Puckett JA, Horne SG, Surace F, et al.** Predictors of Sexual Minority Youth's Reported Suicide Attempts and Mental Health. 2016; 64: 697–715.
- Kosciw JG, Greytak EA, Giga NM, et al.** The 2015 national school climate survey. 2015; 174.
- Jokela S, Luopa P, Hyvärinen A, et al.** Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019, <https://www.julkari.fi/handle/10024/140742> (2020, accessed 19 December 2022).